

NEUROCHIRURGIA, O ȘTIINȚĂ ÎN PLINĂ SCHIMBARE

DOI : 10.5281/zenodo.3364334

Doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar **Grigore ZAPUHLÎH**
Institutul de Neurologie și Neurochirurgie „Diomid Gherman”

NEUROSURGERY, A SCIENCE IN ITS HIGHEST CHANGE

Summary. This article is dedicated to the 20th anniversary of the establishment, on November 25, 1999, of the Department of Neurosurgery of the State University of Medicine and Pharmacy „Nicolae Testemitanu” (Republic of Moldova). During these two decades, neurosurgery was not only established as a field of indigenous medical research and practice, but it has also developed fruitfully, currently going through three development stages.

The first stage refers to the establishing of Neurosurgery in our country. With the help of neurosurgeons Zahar Sosonkin, Abram Cuciuc, Mina Lia Bondareț, in year 1953, there has been founded the Neurosurgery Section, as part of the Republican Clinical Hospital of Psychiatry, being located in Costiujeni and counting 40 beds. In 1960, there was created the Chair of Neurology, Neurosurgery and Medical Genetics of the State Institute of Medicine from Chisinau. The second stage is characterized by the separation of Neurology and Neurosurgery branch from the Clinical Psychiatric Hospital, after putting into service of the first hospital block (in year 1960) on 48 Lomonosov Street (currently Korolenko, 2, INN) from Chisinau. In 1963, we can observe the definitive „separation” and the establishment of the Neurosurgery subsidiary of the Republican Clinical Hospital. The third stage starts in year 1999, together with the creation of the Department of Neurosurgery within the “Nicolae Testemitanu” State University of Medicine and Pharmacy, a fact that remarkably boosted the field: in 2005, the Institute of Neurology and Neurosurgery (INN) has been established. During these 20 years of activity, with the contribution of the Neurosurgery Department, there has been implemented a variety of new treatment methods and procedures. In 2001, there has been founded the Association of Neurosurgeons of the Republic of Moldova (ANM), member of (EANS) and WFNS). In year 2000, the second clinical base of the Neurosurgery Department of the Institute of Scientific Research in the Field of Protection of Mother and Child Health has been created; in 2014 – the third clinical base of the Department within the Republican Clinical Hospital. The Department has already trained 7 generations of neurosurgical residents who are currently working in local clinics and abroad. Over the last few years, in Chisinau, more than 20 international scientific forums have been successfully organized.

Keywords: neurosurgery, Chair of Neurosurgery, Education in neurosurgery.

Rezumat. Articolul este prilejuit de aniversarea a 20-a de la constituirea, pe 25 noiembrie 1999, a Catedrei de neurochirurgie a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova. În aceste două decenii, neurochirurgia nu doar s-a constituit ca domeniu al cercetării și practicii medicale autohtone, ci a evoluat fructuos, cunoscând pe moment trei etape de dezvoltare.

Prima etapă atestă fondarea neurochirurgiei pe meleagurile noastre. Prin efortul neurochirurgilor Zahar Sosonkin, Abram Cuciuc, Mina Lia Bondareț, în 1953, în componența Spitalului Clinic Republican de Psihiatrie este înființată Secția de neurochirurgie cu sediul la Costiujeni, numărând 40 de paturi. În anul 1960 a fost creată Catedra de neurologie, neurochirurgie și genetică medicală a Institutului de Stat de Medicină din Chișinău. Cea de-a doua etapă se caracterizează prin separarea neurologiei și neurochirurgiei de Spitalul Clinic de Psihiatrie, odată cu darea în exploatare, în 1960, a primului bloc spitalicesc de pe str. Lomonosov, 48 (actualmente Korolenko, 2, INN) din Chișinău. În 1963 se produce „separarea” definitivă și constituirea filialei Spitalului Clinic Republican. A treia etapă demarează în anul 1999, odată cu crearea, în cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, a Catedrei de neurochirurgie care a impulsionat într-un mod remarcabil domeniul: deja în 2005, este fondat Institutul de Neurologie și Neurochirurgie (INN). Timp de 20 de ani, prin concursul Catedrei de neurochirurgie, au fost implementate o multitudine de metode și procedee noi de tratament. În 2001 a fost fondată Asociația Neurochirurgilor din Republica Moldova (ANM), membră a EANS și WFNS. În 2000 a fost deschisă a doua bază clinică a catedrei la Institutul de Cercetări Științifice în Domeniul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului. În 2014 – a treia bază clinică a catedrei cu sediul în Spitalul Clinic Republican. La catedră au fost instruite 7 generații de rezidenți neurochirurghi care în prezent activează în clinicile autohtone, precum și peste hotare. Pe parcursul ultimilor ani, la Chișinău au fost organizate și desfășurate peste 20 de foruri științifice internaționale în domeniu.

Cuvinte-cheie: neurochirurgie, Catedra de neurochirurgie, educația în neurochirurgie.

Fondatorii Catedrei de neurochirurgie.

Foto 1: Academicianul neurolog Diomid Gherman și doctorul conferențiar chirurg Zahar Sosonkin (1961).

Foto 2: Doctorii în medicină, conferențiarii universitari Vasile Rață și Eugen Tofanică (1974).

Neurochirurgia a fost și continuă să fie, cu certitudine, un miracol pentru cei care o profesază. Fiind o specialitate relativ tânără pe meleagul nostru, aceasta a avut o ascensiune sinuoasă uneori, dar mereu conectată la informația și practica științifică internațională. Astfel că astăzi putem delimita trei etape în constituirea ei ca domeniu de cercetare și activitate clinică în Republica Moldova.

Prima etapă ține de fondarea neurochirurgiei în spațiul autohton, la care au trudit cu foarte mult sârg Zahar Sosonkin (foto 1), Abram Cuciuc, Mina Lia Bondareț, toți având o pregătire profesională temeinică și o ținută morală impecabilă. În 1953, ei reușesc să înființeze **Secția de neurochirurgie** în componența Spitalului Clinic Republican de Psihiatrie, cu sediul la Costiujeni, o suburbie a Chișinăului. Secția a fost din start mare, numărând 40 de paturi. Anume specialiștii nominalizați au fost pionierii neurochirurgiei moldovenești, ei însușind această nouă ramură a medicinei autohtone din mers, muncind zilnic la crearea fundamentului și edificarea cu mare greu a neurochirurgiei.

În fruntea secției a fost desemnat conferențiarul Zaharia Sosonkin. Stagiari al Institutului de Neurochirurgie „N. Burdenko” din Moscova, el a promovat în activitatea clinică concepția uneia dintre cele mai vechi școli de neurologie, cea de la Sankt Petersburg, Rusia. Lansată în 1898, aceasta delimita hotarele între neurologie, neurochirurgie și psihiatrie. Potrivit concepției date, dereglările minții umane de origine organică puteau fi tratate pe cale neurochirurgicală, însă în urma unor afecțiuni infecțioase sau vasculare, ele se constituiau deja într-un obiect de studiu al neurologilor sau psihiatrilor, or bisturiul nu mai ajuta la nimic. Anume asupra acestor delimitări au străduit ulterior neurochirurgii Vasile Timirgaz, Ilarion Gorea, Fiodor Osadciuc, Abram Cuciuc, Mina Lia Bondareț. Metodele diagnostice fiind limitate (se efectua craniografia,

spondilografia, otoneurologia, neurooftalmologia), iar operațiile efectuându-se doar în cazuri de urgență (traumă cerebrală și vertebrală, hematoame sub- și epidurale), fondatorilor le-a revenit o misiune nemai-pomenit de dificilă.

Anul 1960 este unul de cotitură pentru viitorul neurochirurgiei din Moldova. În acest an a fost creată **Catedra de neurologie, neurochirurgie și genetică medicală** a Institutului de Stat de Medicină din Chișinău. Pentru prima oară, pe lângă calificativul neurologie apare și cel de neurochirurgie, iar ilustrul savant Boris Șarapov, fondatorul școlii de neurologie din Moldova, a oferit tot suportul specialiștilor neurochirurgi. Astfel că a urmat firesc cea de **a doua etapă** – de instruire a specialiștilor și aplicare în practică a celor mai noi metode de investigare, etapă în care s-au manifestat medici de vocație cum ar fi Vasile Timirgaz, Ilarion Gorea, Boris Mănăscurtă, Alexei Cuznețov, Arcadie Buzilă, Viorel Hurmuzache, Fiodor Osadciuc, Nicolae Basiul. Ei efectuau în anii '60-'80 ai secolului al XX-lea intervenții neurochirurgicale de o complexitate care până atunci nu erau practicate în Moldova.

Desfășurându-și activitatea în cadrul Spitalului Clinic de Psihiatrie, atât neurologii, cât și neurochirurgii aveau stringentă nevoie de o bază clinică dotată cu utilajul necesar pentru investigații, de instruire continuă, de consolidare a experienței și competențelor. Exista și un factor psihologic ce trebuia depășit, după cum aflăm din mențiunile multor veterani ai domeniului. Bolnavii cu maladii neurologice ezitau consultarea și tratamentul într-o instituție medicală de psihiatrie, având frică de diagnostic, care, în multe cazuri, era folosit de regimul sovietic drept motiv de represiune. Astfel, în anul 1960, pe care l-am menționat anterior, când a fost dat în exploatare primul bloc spitalicesc de pe str. Lomonosov, 48 (actualmente Korolenko, 2, INN), a venit și momentul propice pentru separarea neurologiei și neurochirurgiei de Spitalul Clinic de Psihiatrie.

Așa s-a constituit în rețeaua de instituții medicale **Dispensarul Psihoneurologic**. De curaj și perseverență au dat dovadă la acea vreme medicul-șef al Spitalului Clinic de Psihiatrie, Boris Morozan, doctor în psihiatrie, precum și Vladimir Iliin, care a fost numit medic șef-adjunct al Dispensarului Psihoneurologic, detașat de spitalul de la Costiujeni.

Existau forțe ce se opuneau vehement separării. Însă odată cu fondarea Dispensarului, au apărut condiții pentru crearea unei baze clinice pentru noua Catedră de neurologie, neurochirurgie și genetică medicală a Institutului de Medicină din Chișinău, care de atunci încolo a contribuit și contribuie enorm la instruirea viitorilor medici, dezvoltarea cercetării în domeniile respective, implementarea practicilor medicale avansate.

Penuria de cadre era pe agenda zilei în anii '60. Se muncea cu o dedicație până la sacrificiu. Numărul bolnavilor depășea posibilitățile reale de acordare a asistenței medicale. Noul Dispensar Psihoneurologic a trăit din plin metamorfozele timpului.

În 1963, când în fruntea Ministerului Sănătății al RSSM a fost desemnat Nicolae Testemițanu, un mare promotor al cadrelor naționale în medicină, al unor strategii și forme noi de organizare a asistenței medicale, s-au început schimbări și în cadrul Dispensarului Psihoneurologic. Primul șef al secției de neurologie, Aurel Voloh, menționa într-un document de arhivă că, odată cu apariția Dispensarului Psihoneurologic s-au profilat și noi premise de dezvoltare. În paralel cu activitatea clinică a luat amploare cercetarea științifică care a adus în breaslă nume noi – primii neurochirurghi cu studii obținute în instituțiile cele mai prestigioase la acea vreme – Institutul de Neurochirurgie „N. Burdenko” din Moscova și Institutul de Neurochirurgie din Kiev.

În anii '80, ministrul Sănătății la acea vreme, Chiril Draganiuc, a contribuit decizional la separarea definitivă a Dispensarului Psihoneurologic de Spitalul Clinic de Psihiatrie, constituindu-l ca filială a Spitalului Clinic Republican (SCR), filiala Neurologică. Inegalabilul manager al SCR, Timofei Moșneaga, „Medic al Poporului din URSS”, a direcționat către noua filială resurse bănești considerabile pentru efectuarea lucrărilor de construcție și reconstrucție atât a sălii de operații, saloanelor, cât și a spațiilor adecvate pentru personalul instituției.

Anume în această perioadă, după absolvirea Institutului de Medicină din Chișinău, am avut marele noroc să activez alături de înaintașii noștri în neurochirurgie, profesorii Vasile Timirgaz, Nicolae Basul, medicii Boris Mănăscuță, Andrei Pleșco, Ilarion Gorea. Bineînțeles, voi fi mereu cu gânduri extraor-

dinar de frumoase pentru conferențiarul Vasile Rață, care m-a îndemnat să iau drumul spre Mekka neurochirurgiei de atunci – Institutul de Neurochirurgie „N. Burdenko” din Moscova. Așa mi-am început calea de neurochirurg, căreia i-am dedicat ani și ani de studii, de cercetare, de perfecționare pentru că doar așa am putut și pot persevera cu adevărat viitorul.

Cea **de-a treia etapă** de dezvoltare a neurochirurgiei în Republica Moldova datează din 1999, când am reușit cu foarte multe eforturi, în cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, să organizăm, să consolidăm și să facem funcțională **Catedra de neurochirurgie** [1]. Anume în cadrul catedrei a fost consolidată și definitivată specialitatea respectivă. Or până la formarea catedrei neurochirurgia era fărâmițată și făcea corp comun cu specialități similare din cadrul altor catedre. De acum încolo, am devenit o forță vectorială, consolidând un nucleu puternic de specialiști în domeniu, nucleu care, ulterior, a condus la formarea Asociației Neurochirurgilor din republică, precum și a Comisiei de Atestare. Fiind în centrul acestor verigi, Catedra de neurochirurgie și-a propus din start obiective de stringență actualitate. Accentuez – anume formarea Catedrei de neurochirurgie ne-a determinat ascensiunea.

Analizând experiența mai multor catedre de profil din diferite țări, cu un stagiul mai vechi de activitate, cum este cea din Germania, spre exemplu, care își are începutul tocmai din 1938, am dedus că pentru atingerea unor performanțe profesionale pe măsură miza principală sunt cadrele. Devenise o certitudine – trebuie să avem cadre autohtone și bine instruite.

La etapa actuală, suntem angajați într-un circuit continuu de perfecționare la nivel național și internațional, de implementare a celor mai moderne tehnologii. Cu toate acestea, suntem abia la nivelul mediu european de dezvoltare a domeniului. Vectorul european ne-a intrat în sânge și generației mele, și celor pe care le educăm, iar dorința de a persevera rămâne nestăvilită.

Acest gând mă copleșește de aproape douăzeci de ani de când sunt în fruntea Catedrei de neurochirurgie. Iar exemplul colegilor mei de altădată rămâne demn de urmat. În anul 1983, bunăoară, profesorul neurochirurg Vasile Timirgaz executa majoritatea operațiilor neurochirurgicale cerebrale, în special pe tumori și în traumatisme cranio-cerebrale. Neurochirurgul Ilarion Gorea aplica o tactică personală la operarea tumorilor medulare, pregătindu-se foarte minuțios pentru toate etapele de intervenție. Chirurgul Boris Mănăscuță, venit în neurochirurgie în anul 1972, specializându-se după ce a lucrat în obstetrică și ginecologie, deja se deosebea de colegii neurochirurghi

prin luarea deciziilor și rapiditatea operatorie. Nu avea intervenții preferate și nepreferate. Opera tot ce-i ieșea în cale și, de obicei, cu succes. În practica neurochirurgiei moldovenești anume el a fost cel care a introdus intervențiile neurochirurgicale în cazul traumatismului vertebro-medular cervical. Și plexitele posttraumatice tot fac parte din portofoliul operator al lui Boris Mânăscurtă.

De la an la an, de la specialist la specialist se putea remarca dezvoltarea ascendentă a neurochirurgiei moldovenești. Merită să cunoască tânăra generație de astăzi și cele care vor urma că neurochirurgia la primii pași l-a avut pe medicul Fiodor Osadciuc, care primul în Moldova a început să opereze herniile de disc lombare, prin laminectomie. Pacienții după asemenea intervenții erau țintuiți la pat în acele timpuri câte o lună de zile. Perfectând riguros manipulările, Fiodor Osadciuc a reușit performanțe deosebite în cazul operațiilor de disectomie. A operat și cazuri de aneurisme cerebrale, intervenții executate la fel pentru prima dată în Moldova. Tehnicile operatorii erau însușite și practicate de către medicii moldoveni după consultarea cu neurochirurgii din Moscova, Leningrad, Kiev, Novokuznețk.

Conferențieri universitari, doctori în științe medicale Vasile Rață și Eugeniu Tofanică (foto 2), reveniți în Moldova după studiile la Moscova, unde și-au susținut și tezele de doctorat, și-au demonstrat din plin virtuozitatea. Eugeniu Tofanică, care inițial opera doar el adenomele hipofizare, și-a împărtășit experiența cu colegii. Grație lui, noua tehnică operatorie au însușit-o mai mulți neurochirurghi. Operațiile la creierul (fosa posterioară) era însoțită de un întreg ritual: docentul Vasile Rață, de o cultură și inteligență rafinată, le permitea tinerilor medici să efectueze unele etape ale operației, având răbdare de a răspunde la toate întrebările chirurgilor începători. Iar neurochirurgul

Foto 3. Sala de operații a Institutului de Neurologie și Neurochirurgie „Diomid Gherman”.

Augustin Zagurskii, care și în prezent, după 40 de ani, muncește cu bisturiul, a promovat operațiile de disectomie interlaminară. Un adevărat maestru.

Până la formarea Catedrei de neurochirurgie în 1999, cadrele de neurochirurghi se instruiu la Catedra de neurologie a Institutului de Medicină, condusă de profesorul Diomid Gherman (foto 1), ulterior academician. Noua Catedră de neurochirurgie a schimbat concepte, strategii și atitudini prin felul tranșant de a aborda domeniul respectiv și prin medicii de elită pe care-i avea în palmaresul său. Astfel, din 5 iulie 2001, când prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 567 s-a format Centrul Științifico-Practic de Neurologie și Neurochirurgie (CȘPNN), s-a produs și marea schimbare în asistența neurologică și neurochirurgicală. Această schimbare a gestionat-o cât se poate de judicios directorul general al noului centru, Ozea Rusu, discipol al lui Nicolae Testemițanu și Timofei Moșneaga – legendele medicinei autohtone.

În perioada 2001–2005, când factorul științific și cel practic s-au îmbinat armonios, atestând noi performanțe, a fost elaborată o strategie inedită privind dezvoltarea Serviciului de Neurologie și Neurochirurgie din Republica Moldova. În elaborarea acesteia m-am implicat și eu cu profesorul Mihai Gavriliuc, avansând propuneri concrete în baza experienței acumulate în cadrul stagiilor avute în diferite centre de profil din lume. Strategia s-a soldat cu fondarea **Institutului de Neurologie și Neurochirurgie (INN)** [2]. Acesta a fost constituit în anul 2005, în baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.1326/14.12.2005, în urma reorganizării și transformării instituției medico-sanitare publice Centrul Științifico-Practic de Neurologie și Neurochirurgie.

INN este o instituție științifică și curativă cu activitate de acoperire națională în asigurarea serviciului de neurologie și neurochirurgie (foto 3), care acordă asistență medicală calitativă specializată, ajutor organizatorico-metodic pentru toate instituțiile medicale din țară, asigură asistență medicală înalt calificată la etapa de staționar și secția consultativă pacienților cu maladii ale sistemului nervos, reprezintă o bază științifică pentru efectuarea investigațiilor, elaborarea și implementarea în practică a celor mai noi realizări științifice, precum și o bază clinică de pregătire a cadrelor USMF „Nicolae Testemițanu” și a Colegiului Republican de Medicină. Anume în perioada dată, în cadrul acestui centru științific, a început să își ia amploare Catedra de neurochirurgie.

Se afirmă că neurochirurgia este o specialitate mai veche decât ne-am închipuit până acum. Primele operații au fost atestate în urma descoperirilor arheologice, în antichitate, mă refer la faraonul Tutankhamon

(anii 1332 î.Hr. – 1323 î.Hr) care a fost supus manipularilor neurochirurgicale. Este un argument în plus, că omul a vrut din cele mai străvechi timpuri să cunoască tainele corpului uman. În epoca modernă am atins culmi neînchipuite și totuși sunt în așteptarea unui nou miracol în neurochirurgie.

Vreau să menționez un sentiment și un gând pe care l-am trăit profund și pe care-l împărtășesc mereu cu colegii mei, cu rezidenții mei, cu studenții mei. Să nu-și nege personalitatea! Adică să dea foarte mare importanță aceluși „eu” al său inconfundabil. Să mizeze pe forțele proprii. Să nu se teamă să-și ofere șansa afirmării! Să valorifice această șansă ori de câte ori va fi necesar. Pentru că azi, după atâția ani de muncă, atâția ani de studiu pot spune cu certitudine că numai astfel te călești și numai astfel crești. În prezent îmi ajunge o fracțiune de secundă ca să măsoar de șapte ori și o dată să tai. Acum îmi dau seama imediat că mai bine să nu fac ceva decât să fac și să-mi pară rău. Să știi să te oprești! Iată ce le spun eu astăzi tinerilor, deși ei sunt destul de pragmatici pentru vârsta pe care o au. Cel de sus trebuie să te judece, nu cel de alături care nu poate face nimic. E foarte important să iubești ceea ce faci. Și, repet, îmi place ceea ce fac acum. De fapt, anume aceasta mă face să merg înainte!

Ne dăm cu toții seama că cercetările fundamentale în domeniul neurochirurgiei necesită resurse materiale colosale, fapt ce le face imposibile în Republica Moldova. Totodată, și implementarea cercetărilor aplicative în condițiile noastre actuale sunt costisitoare. Dar altă cale nu există. În intervalul acesta de 20 de ani de activitate pe nou, de când există Catedra de neurochirurgie, am încercat să transmitem factorilor de decizie mesaje și semnale despre existența noastră, „că suntem!”. Un lucru nu mai puțin important este că avem tradiții extraordinare în domeniul neurologiei și chirurgiei generale. Ele sunt pentru noi un imbold spre afirmare. Iar vectorul pe care l-am ales indică spre segmentul ocupat de pacienții noștri, care, din păcate, necesită asistență neurochirurgicală.

De altfel, din neurochirurgie au derivat deja noi specialități. La bază rămâne însă neurochirurgia generală, unde se operează cu ajutorul microscopului operatoriu patologic și oncologic, și neurovasculare, și neurotraumatologice, și ale coloanei vertebrale. În lumea modernă a medicinei existăm și căutăm să ne impunem prin ceea ce putem face bine. Culegem roadele activității catedrei noastre.

La ora actuală neurochirurgia este considerată una dintre disciplinele clinice cu o impresionantă dezvoltare științifică. Progresele obținute în domeniul imagisticii, cel al sistemului nervos au revoluționat posibilitățile diagnosticului și, ca urmare, tratamentul

adecvat al mai multor boli neurologice. Printre metodele noi de tratament, care au fost implementate în ultimii ani în activitatea specialiștilor neurologi grație Catedrei de neurochirurgie, am putea enumera Microchirurgia, Neuroendoscopia spinală și cerebrală, Endoneurochirurgia vasculară, Ventriculocisternostomia endoscopică, Abordul transfenoidal pentru ablația adenoamelor hipofizare; procedeele de fixare a coloanei vertebrale, Vertebroplastia percutanată, Endarterectomia carotidiană, Șuntarea exo-endocraniană în accidente ischemice, Abordul supraorbital, Ghidarea intraoperatorie ultrasonografică, Monitoringul electrofiziologic intraoperator și Neuronavigarea cerebrală și spinală.

Concomitent, pentru promovarea schimbului de cunoștințe și experienței neurochirurgicale printre membrii săi în cadrul unor reuniuni organizate pe plan intern și internațional, precum și pentru favorizarea relațiilor între neurochirurgii din republică și cei din comunitatea internațională, la adunarea de constituire din 30.11.2001 am fondat Asociația Neurochirurgilor din Republica Moldova (ANM). Am organizat programe comune de cercetare clinică și de educare în domeniul neurochirurgiei și a științelor afiliate; am sprijinit editarea revistelor de specialitate prin aportul și prezența membrilor în colegiile de redacție; am apărat interesele membrilor pe plan profesional, moral, propunând și monitorizând respectarea cadrului legal al activității lor. ANM a stimulat activitatea tuturor neurochirurgilor din Republica Moldova pe plan profesional, de cercetare și instruire, colaborând în acest sens cu Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Academia de Științe a Moldovei, facultățile USMF „Nicolae Testemițanu”, Centrul Național pentru Acreditare și Atestare. ANM este afiliată Asociației Europene a Societăților Neurochirurgicale (EANS) și Federației Mondiale a Societăților Neurochirurgicale (WFNS).

Anume după fondarea catedrei am început lucrul de formare a strategiei metodice și didactice, de instruire profesională a studenților, rezidenților și medicilor-cursanți. Actualmente activitatea Catedrei de neurochirurgie se concentrează pe perfecționarea procesului de instruire a studenților și rezidenților, a lucrului metodic, științific, curativ, educațional (înnoirea testelor, situațiilor clinice, elaborărilor metodice, pregătirea lucrărilor științifice etc.).

Au fost susținute teze de doctor și doctor habilitat în medicină. Suntem într-o perioadă de performanță intelectuală, am publicat un număr important de articole în străinătate. Colaboratorii catedrei participă la cele mai valoroase întruniri științifice internaționale: congresele WFNS și EANS.

Foto 5. Membrii și rezidenții Catedrei de neurochirurgie al USMF „Nicolae Testemițanu” împreună cu profesorul neurochirurg Kazuhiro Hongo din Japonia, anul 2011.

La începutul anului 2000, a fost deschisă a doua bază clinică a Catedrei de neurochirurgie la Institutul de Cercetări Științifice în Domeniul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului. În 2014 – a treia bază clinică a catedrei în cadrul Spitalului Clinic Republican.

Actualmente, la catedră activează 3 doctori habilitați în științe medicale și 5 doctori în științe medicale. Tot aici sunt pregătite performanțele zilei de mână. În cadrul catedrei de neurochirurgie există cercul științific studentesc. Anual în activitatea științifică se antrenează 10-15 studenți. Rezultatele cercetărilor se prezintă la conferințele studențești și în cadrul susținerii tezelor de licență. La catedră am instruit deja șapte generații de rezidenți neurochirurghi care în prezent activează în clinicile autohtone, precum și peste hotare. Pe moment la catedră sunt instruite două generații de rezidenți.

În conformitate cu tendințele europene și mondiale, catedra subscrie la conceptul instruirii specialiștilor capabili să efectueze tratamentul complex al pacienților cu afecțiuni neurochirurgicale, asigurând în acest scop învățământul continuu universitar și postuniversitar (rezidențiat, doctorat, reciclări ale medicilor practicieni).

La ora actuală neurochirurgia este considerată una dintre disciplinele clinice cu o impresionantă ascensiune științifică. Progresele obținute în domeniul imagisticii sistemului nervos au revoluționat posibilitățile diagnosticului și, ca urmare, tratamentul adecvat al mai multor boli neurologice. Printre metodele noi de tratament, care au fost implementate în ultimii ani în activitatea clinicii grație Catedrei de neurochirurgie, am putea enumera: Microneurochirurgia; Neuroendoscopia spinală și cerebrală; Endoneurochirurgia vasculară; Ventriculocisternostomia endoscopică; Abordul transfenoidal pentru ablația adenoamelor hipofizare; Procedee de fixare a coloanei vertebrale; Ver-

tebroplastia percutanată; Enderectomia carotidiană; Șuntarea exo-endocraniană în accidente ischemice; Abordul supraorbital; Ghidarea intraoperatorie ultrasonografică; Monitoringul electrofiziologic intraoperator; Neuronavigarea cerebrală și spinală.

Pe parcursul ultimilor ani, la Chișinău au fost organizate și desfășurate peste 20 de foruri științifice internaționale, printre care: Simpozioane ale neurochirurgilor din Moldova și România; Simpozioane Moldo-Britanice; Simpozioane Moldo-Germane; Congresul Țărilor Riverane Mării Negre; Curs educațional WFNS; Cursuri de instruire cu workshop-uri; Simpozioane Moldo-Turcești.

Menținem relațiile frumoase de colaborare cu Universitatea din Frankfurt pe Main (Germania), Universitatea Philips, Marburg (Germania), Universitatea Liberă din Bruxelles (Belgia), Universitatea Carolina de Nord SUA), Universitatea din Sheffield (Marea Britanie), Institutul de Neurologie Barrow, Phoenix, Arizona (SUA), Universitatea Shinshu din Matsumoto (Japonia), Universitatea Saint Louis, Missouri (SUA) și multe altele.

Studii de o impresionantă minuțiozitate, tehnici de investigații de neconceput până nu demult au îmbogățit imens bagajul cunoștințelor teoretice și posibilitățile practice de explorare care se referă la sistemul nervos central. La acestea se adaugă noile metode terapeutice apărute și dezvoltate în ultimul deceniu, intervenții minimal invazive etc. Este indiscutabil că diagnosticul și tratamentul chirurgical al maladiilor sistemului nervos trebuie efectuate în condițiile unei clinici specializate de neurochirurgie.

De la fondarea catedrei și până în prezent am alături o echipa de neurochirurghi devotați domeniului: Igor Gherman – șef de studii, conferențiar universitar, doctor în științe medicale; Valeriu Timirgaz – doctor

Foto 4. Ședința Academiei Mondiale de Neurochirurgie, Vienna, 2014. Rândul I, al 3-lea din stânga – membrul titular al acestei Academii, dr. hab., prof. univ. Grigore Zapuhliș, director al INN „Diomid Gherman”.

habilitat în științe medicale, profesor universitar; Aurel Bodiu – doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar; Ala Bajurea – conferențiar universitar, doctor în științe medicale; Vasile Galearschi – conferențiar universitar, doctor în științe medicale; Victor Andronachi – conferențiar universitar, doctor în științe medicale; Dan Lăsăi – doctor în științe medicale, conferențiar universitar.

Mereu m-am sprijinit pe profesorii mei, în primul rând, pe academicianul Diomid Gherman – neurolog, și academicianul Gheorghe Ghidirim – chirurg, decanii de vârstă și pilonii domeniului [3]. Omul sfințește locul. Înaintemergătorii îl sfințesc în mod deosebit.

De când mă țin minte, am pus întrebări. Norocul a fost că la toate ușile la care am bătut și am întrebat, acasă sau peste hotare, am găsit răspunsuri. Aceasta mi-a dat posibilitate să cresc și să creștem cu toții împreună, în plan profesional, să lansăm inițiative, să ne asumăm riscuri rezonabile pe drumul greu în serviciul sănătății omului.

Am rânduit lucrurile. S-a introdus specializarea de cinci ani, spre deosebire de timpurile noastre când aceasta dura un an. Și este îndreptățit acest lucru. Pentru că într-un singur an nu însușești deprinderile necesare pentru a efectua o operație. Actualmente, viitorul neurochirurg, parcurgând această cale lungă de studii își asigură în primul rând sie dreptul deplin de a veni în sala de operații, de a-și verifica alegerea care nu este absolut deloc ușoară! Pentru că, să fim sinceri, numai din dragoste pentru neurochirurgie poți parcurge o cale atât de lungă.

Dar mai este și altceva. În toată lumea sunt anumite trepte pe care trebuie să le treacă un neurochirurg. Avem tineri foarte bine pregătiți. Lor le va aparține descoperirea miracolului în așteptarea căruia sunt. Sunt convinși! Iată doar câteva argumen-

te în acest sens. *Primo*. Eu lucrez de 40 de ani și azi folosesc metode absolut diferite de cele utilizate de predecesorii mei. *Secundo*. Neurochirurgia pe care o considerăm actualmente modernă în esență poate să dispară. Pentru că neapărat va apare acel miracol de care vorbeam. Așa dar, *tertius*, vom trece la tratamentul prin metode genetice, prin bioinginerie, metode intravasculare, endoscopice, metode minim traumatizante. Incizia, până la urmă, poate să dispară. Va fi înlocuită prin nanotehnologii medicale. Iată miracolul despre care vorbeam! Nu-i un lucru extraordinar?

Dar aceasta, va fi deja o altă etapă. O etapă în care am dori să ne vedem și locul, și rostul!

M-am oprit mai detaliat la cea de-a treia etapă a neurochirurgiei moldovenești care s-a conturat vizibil de la 1999 încoace, după ce am constituit Catedra de neurochirurgie din cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Anume în acest interval de timp am reușit să dăm și calitate, dar și valoare muncii noastre (foto 4; 5). În acești ani, în calitate de șef al Catedrei de neurochirurgie, am avut și unica bază de aprofundare, de cercetare, de inovare, de activitate – Institutul de Neurologie și Neurochirurgie, directorul general al căruia sunt în prezent, și în care NEUROCHIRURGIA este viața mea de fiecare zi.

BIBLIOGRAFIE

1. Gherman D., Moldovanu I., Zapuhliș G. Manual de Neurologie și Neurochirurgie. Chișinău, 2003, 525 p.
2. Colectivul INN „Diomid Gherman”. Institutul de Neurologie și Neurochirurgie „Diomid Gherman” la 60 de ani. Chișinău, 2018.
3. Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” la 60 de ani, Chișinău, Centrul Editorial-Poligrafic „Medicina” /Col. de aut.; Col. de red.: Ion Ababii (președinte), 2005, p. 194-198.